

BÉRCZES LÁSZLÓ

„YVETTE LESZ ÉS BALETT-TÁNCOS”

- Azaz igazság, kicsit félek ettől a beszélgetéstől, nemigen értek a tánchoz, különösen a baletthez nem. Igaz, amit te csinálsz, az valami más...

- ...szerintem is.

- Mindenesetre nehéz beszélni arról a műfajról, amiben nem szavakkal fejezi ki magát az ember. Ha lennének adekvát szavaid, bizonyára azokkal közölnéd azt, amit most a testedre, a mozdulataidra bízol. Az is akadály lehet, hogy a

beszélgetésben megkerülhetetlen Természetes Vészek évekre meghatározó kapcsolatot is jelentett számodra - a „csoport” megszűnése a kapcsolatot megszüntetését is jelentette.

- Volt idő, amikor nehéz lett volna erről beszélni, most már nem az.

- Az sem mellékes, hogy a legutóbbi időben készített produkcióidnak - Találkozás, Az estély, Úrnő - megítélésem szerint lényegi, alapvető eleme az erotika. Márpedig kívülről nézve legalábbis fura és kicsit mulatságos, ahogy ül itt most egy pasas meg egy nő, és megpróbál okosan értekezni az erotikáról.

- Az erotika valóban borzasztó fontos ezek-ben az előadásokban. Megvannak a pontos okai, és tudom is őket. De hát erről legfeljebb nem fogunk értekezni. Annyi mindenről beszélhetünk, sokféle dologgal foglalkozom. Most is próbáról jövők.

- Csodálkozom is. Amikor május elején megbeszéltük ezt a randevút, azt mondtad: „Találkozunk a Katona próbatermében próba után!” Azt hittem, hogy a frissen bemutatott Úrnőt csiszolgatod tovább Péntek Katával. Ehelyett máshonnan, másik próbáról érkeztlél: a Közép-Európa Táncszínháznak koreografálsz egy táncot. Most volt az Úrnő bemutatója; mi készíted arra, hogy máris újabb munkával foglalkozz?

- Ez nem készíted. Korábban elvállaltam ezt a munkát, most érek rá. Igazából az lenne jó, ha tudnék egy kicsit pihenni.

- Ez mindenesetre azt jelenti, hogy az Úrnő készen van, azon már túl vagy.

- Nem így fogalmaznék. Maga a produkció természetesen soha nincsen kész. De a kérdés, a probléma, ami izgatott a felkészülés és a próbák idején, már valóban nem izgat, azon, mondhatjuk, túl vagyok.

- Mi ez a probléma?

- Báthory Erzsébet személyisége, sorsa, hol méltósággal, hol elesetten viselt úrnői magánya régóta foglalkoztat. Tíz évig tartogattam, érleltem magamban ezt a témát.

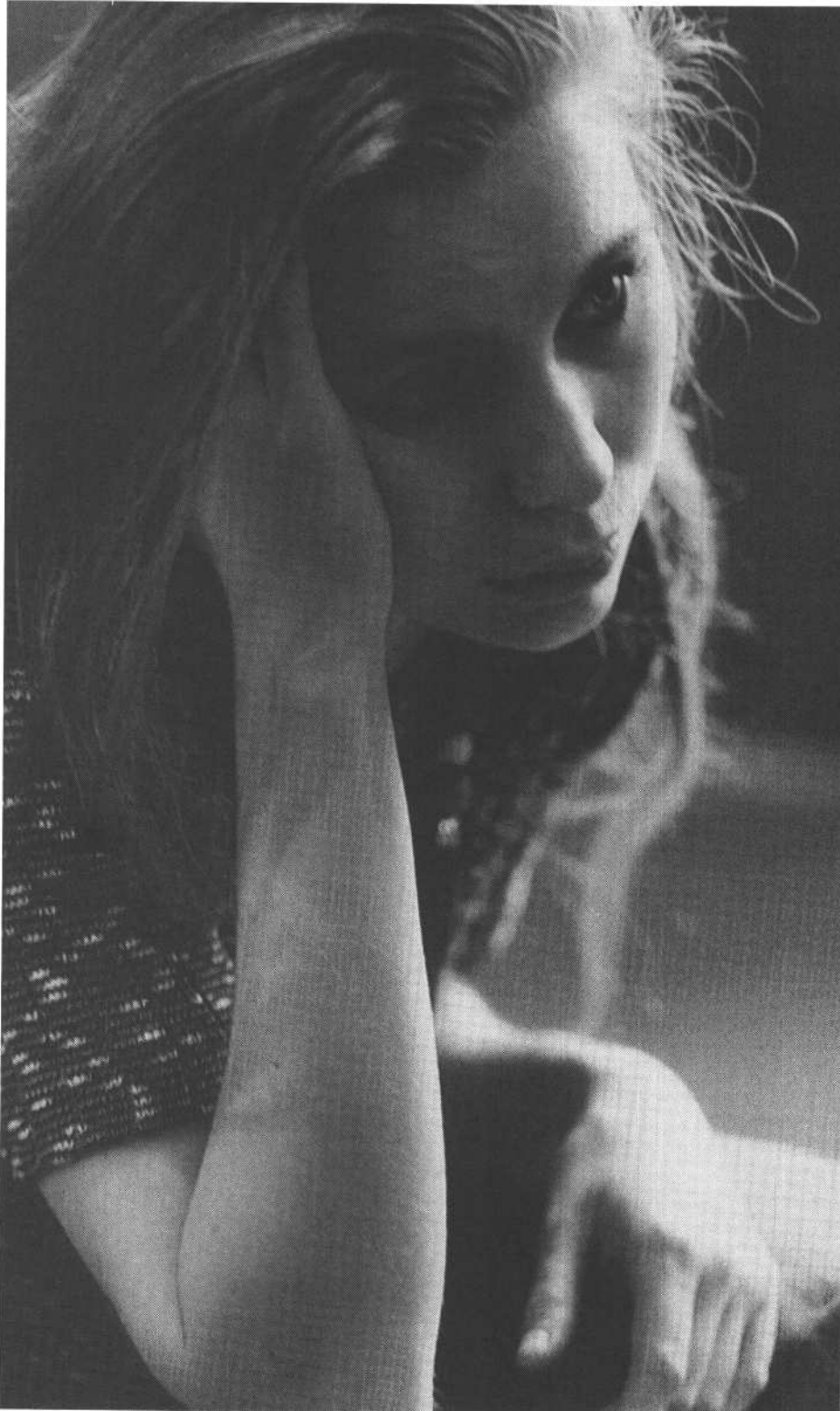
- A produkcióval választ is kaptál a téged izgató kérdésekre?

- Nem kaptam választ, válaszok nincsenek. Csak végre kiszakadtak belőlem bizonyos képek, hangulatok, érzetek.

- Ez akkor is megtörténik, amikor másoknak koreografálsz?

- Számomra minden munka fontos, igyekszem keveset vállalni, nehogy kiürüljek és ismétlem magamat. De ha igazán őszinte akarok lenni, közelebb áll a szívemhez az az előadás, amelyben én magam is táncolok. Egyébként is nagyon nehéz megtalálni azokat a táncosokat, akiknek át tudom adni, amit szeretnék.

Bozsik Yvette

- Talán ezért nincsenek még állandó partnereid. A plakátokon ez olvasható: Bozsik Yvette és társulata. A Találkozásban egy angol fiúval táncoltál, Az estélyben többnyire Magyar Éva és Rajkai Zoltán a partnered, az Úrnőt Péntek Katával csináltad. Vagyis a „társulat” egy-egy produkciót jelent.

- Mindig az adott előadás dönti el, kivel dolgozom. Mindenesetre a Szegedi Balettől kivált táncosokkal értjük egymást. Bennük, és általában a táncosokban, sokkal több az alázat, mint a színészekben. Szeretnék állandó munkatársakat találni, de ez nagyon nehéz lesz. Már csak azért is, mert az út elején vagyok, sokat kell tanulnom, hiszen nem egy már létező stílusba épülök bele, hanem meg akarom találni a bennem megszülető új stílust. Ez pedig számomra is ismeretlen.

- Az útelején, de hosszúút után vagy: végig-jártad a balett-táncosok gyermekkorban kezdődő kálváriáját. Nyilván ezért nem láttalak téged annakidején Szolnokon, noha nyolc évig ott tanítottam, te pedig odavalósi vagy.

- Csak nem vettél észre. Én sokszor láttalak, hiszen ha csak tehettem, a szolnoki színházban ültem, Paál István és az általa vezetett színház volt számomra az idol, a példakép.

- Én már csak Pestről emlékszem rád: estéről estére feltűntél valamelyik színházban. Gondoltam, valami sznob tinédzser.

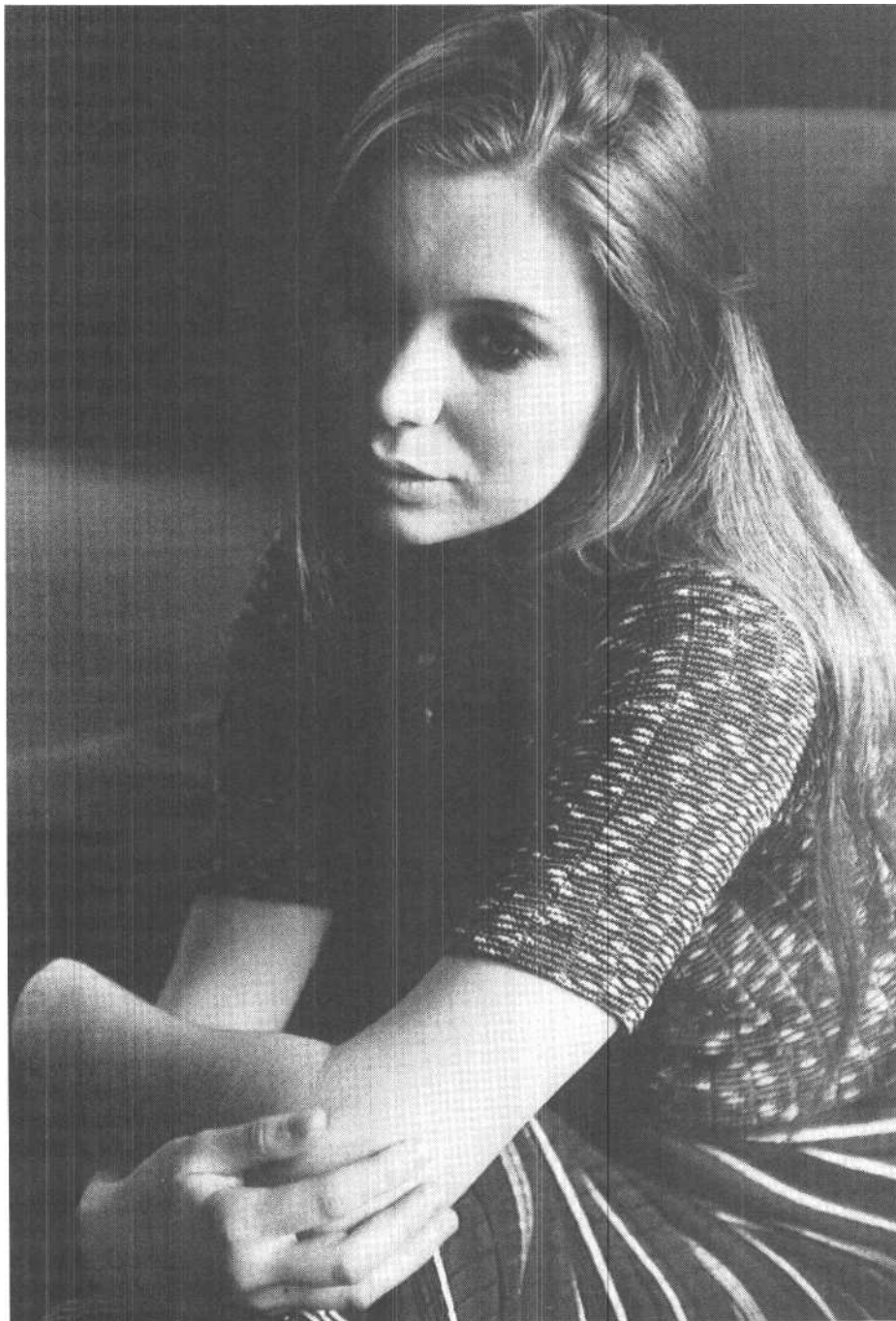
- Ez a sznob tinédzser totálisan el volt zárva mindentől. Úgy kellett kiszökni a balettintézet kollégiumából, mert szinte lehetetlen volt elérni, hogy elengedjenek színházba vagy moziba. Nekem tehát esemény, ünnep volt minden pillanat, amit színházban tölthettem. Érdekes, hogy most, amikor már mehetnék, nemigen megyek színházba. 1978-tól 1988-ig jártam az Állami Balettintézetbe. E tíz évnek több mint felét kollégiumban töltöttem. Az ottani élmények beszívárognak mostani munkáimba, sőt meghatározzák őket.

- Mi jut eszedbe először, ha azt mondom, Állami Balettintézet?

- Az, hogy nincs levegő. Néha visszajárok a Kazinczy utcába klasszikus balettgyakorlatra, ilyenkor újra találkozom ezzel a fojtott, zárt világgal, ezzel a levegőtlenességgel. Ez szó szerint is értendő: a balettben állandóan be kell húzni a hasamat, és így nem tudok közben levegőt venni. Pedig én már a gyomromból, innen belülről táncolok, ezért nagyon fontos a levegő.

- A levegőtleniséget nyilván átvitt értelemben is használod. Mondj erre példát!

- Csupa ilyen emlékem van. Eszembe jut például a felvételi: tízévesek voltunk, és egy szál bugyiban kellett vigigvonulnunk a folyosón, egy csomó férfi előtt. Persze fejletlenek voltunk, de azért mégiscsak nőnek éreztük magunkat. Mint egy rémálom, a mai napig vissza-visszatér ez az

Bozsik Yvette

emlék, ahogy vonulok ott félmeztelenül, a férfiak pedig mustrálnak, nyomogatják a lábamat.

- Egy tízéves gyerek nem maga dönt a soráról. Nyilván téged is beajánlottak, küldtek a felvételire.

-- A keresztapám ajánlott, aki balettmester volta szolnoki színháznál. Még terhes volt velem anyu, amikor ő, a keresztapám ezt mondta neki: „Yvette lesz és balett-táncos.” Nagy csalódás számára, hogy mégsem így történt.

- Az Yvette stimmel.

- Megnézte Az estélyt, aztán bejött az öltözőmbe. és megkérdezte: „Miért nem Giselle-t táncolsz?”

- Igen, e kettősség megfejtése, legalábbis körüjárása e beszélgetés tárgya. Beutaztad a fél világot, sikeres vagy, mindenféle díjakat nyersz (tavaly nyáron például a kritikusok fődíját és az Independent színházi díját Edinburghban, ahová az idén is várnak), sőt tavasszal megkaptad a legkiválóbb magyar táncosoknak kijáró Harangozó Gyula-díjat - ugyanakkor érthető kereszt-

apád csalódottsága: te már valószínűleg *nem leszel balett-táncos, és nem fogod eltáncolni a Giselle-t.*

– Így van, ez a kettősség határoz meg engem már jó ideje. Nem is tudnak velem mit kezdeni, nem tudnak besorolni. Nem tartozom sem a klaszszikus táncosokhoz, sem az úgynevezett alternatívokhoz. Ez nem baj. A baj az, hogy noha már nem táncolok mint balerina vagy operettszínházi táncosnő, mégis mindig minden munkámnál alig elfogadható kompromisszumokat kell kötnöm. Állandóan be kell kéredzkednem valahová, igazodnom kell valakikhez - nincs ugyanis saját színházam. De egyszer talán az is lesz.

– *Az említett kettősség azt is jelenti, hogy ki-szakadtál a balett világából, de hasznát veszed annak a technikai tudásnak, amit ott szereztél. Az általad teremtett színház tagadja azt a minőséget, amelyből él.*

– Nem, a minőséget nem tagadom. Ha vala-mi eszméletlenül profi, az engem lenyűgöz. Én is erre törekszem: másként, de minőségi szinten táncoljak.

Péntek Kata és Bozsik Yvette az Úrnőben

- *Ehhez fegyelemre van szükség.*

– Abszolút!

– *Vagyis nem szabadultál ki a „kollégiumból”.*

– De igen. Az első szabadulási kísérletem az volt, amikor Árvai Gyurival dolgoztam együtt a Természetes Vészekben. Beléptem egy másik világba - de az a világ ugyanolyan zárt volt, mint az előző. Néhány éve egyedül dolgozom. Így nagyon nehéz - de szabadnak érzem magam. Nem kötődöm sehová, senkihez, azt csinálom, amihez éppen kedvem van. Ha egyszer el akarok menni Afrikába, hogy bennszülöttekkel táncoljak, akkor el fogok menni Afrikába. Belső szabadságot érzek, és nagyon remélem, hogy ez a színpadi jelenlétemet is felszabadítja majd. Bátorabb leszek, többet merek.

– *Úgy fogalmaztál, mintha a Természetes Vészek a kollégium folytatása lett volna.*

– Nem, az mindenképpen kiszakadás volt.

Gyurival nyolc évig dolgoztunk együtt, és erre szükség volt, mert így tudtam kilépni a balett zárt világából. Igaz, sok olyan dolgot csináltam, amit ma már nem tennék meg. Gondolok itt mindenféle performance-okra. Én voltam az a nő, akivel bármit meg lehet csinálni, üvegkalitkába zárni, földbe, agyagba ásní... Már nem akarok animális lény lenni. Az már nagyon ment nekem. Ezért is volt igazad az erotikával kapcsolatban. Kiszabadultam, és kiszabadult belőlem az addig elfojtott nőiesség. Nő vagyok - erre igazából huszonhárom éves koromban döbbsentem rá. Nekem nem volt izgalmas tinédzserkorszakom kalandokkal, szerelmekkel. Egyik zárt rendszerből átléptem a másikba. Hozzá tartozik ehhez - és persze összefügg vele - még egy dolog: kétségbeejtően nem volt önbizalmam. Elvették az intézetben, és elvették a Természetes Vészekben is. Tökéletesen működő médium voltam. Úgy tudtak befolyásolni, meghatározni, hogy elvették az önbizalmamat. A férfiak - legalábbis velem - általában erre törekednek. Hogy fölém kerekedjenek. Ezt most már nem hagyom - viszont az élmény,

◇ INTERJÚ ◇

Jelenetek az Úrnőből

**Bozsik Yvette és Péntek Kata
(Koncz Zsuzsa felvételei)**

akár akarom, akár *nem*, bekerül a produkcióimba.

- Azt hiszem, ezzel az élménnyel minden gyerek találkozhat, aki a balettintézet szigorú rendjét választja-kapja tíz éven át. Kimarad ezernyi dologból, amivel egy átlaggyerek találkozhat. Gondolom, ennek a tíz évnek később veszi hasznát.

- Kevesen veszik hasznát. Nagyon kevesen. De ne csak a balettről beszéljünk, nekem az úgynevezett modern táncról sincs jobb véleményem. Az is csak kialakult formák, sablonok alkalmazását jelenti. Ez engem nem érdekel, egyszerűen untat. Engem azok a koreográfusok érdekelnek - mindenekelőtt Pina Bausch -, akiknél minden pillanat teli van élettel. Az életedből látsz igaz, hiteles töredékeket, és teljesen mindegy, minek nevezed ezt: táncnak, színháznak, akárminek.

- Nincs jó véleményed a balettről. De azt a tíz évet valószínűleg csak úgy lehetett végigcsinálni, hogy hittél benne. Vagyis akár híres balett-táncos is lehetnél most.

- Tizenhat éves koromig nagy ígéret voltam. Ötösöket kaptam balettből, ami ritkaság. Igazi balettpatkány voltam. Aztán találkoztam Árvai Gyurival, illetve láttam Maguy Marin társulatát, és akkor rádöbbentem, „Úristen, nekem mást kell csinálnom!”.

- Ez volt az első váltás. Nézzük a következőt,

- Csak annyit tudtam, ki kell lépnem. Úgy éreztem, már nem is vagyok élőlény, hanem csak egy zombi. Ez egy ideig érdekes volt, de egyre kevésbé hittem benne. Márpedig ha már nem hiszek abban, amit csinálok, akkor azt *nem is* tudom minőségi szinten csinálni. Abba kellett tehát hagynom. De az az igazság, nagyon félttem. Aztán megcsináltam néhány koreográfiát, és megéreztem, tudok másként mozdulni. Úgy gondolom, most már egészen másként táncolok, mint néhány évvel ezelőtt.

- A Természetes Vészekben mindig végállapotokra lecsupaszított helyzetekben láttalak. A Találkozásban viszont megjelent, Az estélyben pedig meghatározóvá vált a köztes idő: a hétköznapi maga apró fájdalmaival, reményeivel, humorával, sutaságaival. Az Úrnő merevebb, feszesebb keretek közé szorítja mindezt, de az is alapvetően különbözik korábbi munkáidtól. Az Úrnő Báthory Ezsébet életét, Az estély Sartre Zárt tárgyalását tekinti apropónak, kiindulópontnak. Mit jelent ez? Elolvasol valamit, aztán...

- ...aztán a beépülő élmények, az olvasás közben születő képek működni kezdenek. Ez nem egy tudatos dramatizálás. Vizuális típus vagyok: mindig képeket látok, soha nem történetet. A táncosoknak sem tudok racionális magyarázatokat adni. „Így érzem”-ezt tudom mondani. Kialakul bizonyos képek sorozata, ezeket a felkészülés során rögzítem egy füzetben.

- Rajzolsz?

- Nem, *nem* tudok rajzolni. Csak leírom a be-

nyomásaimat. Éppen ma olvastam el, mit írtam az Úrnővel kapcsolatban. Másoknak semmitmondó jegyzetek ezek, mint például: „két nő”; „fehér hálóingben pillangóval”; „macska”; „japán gésák és orosz babák”; „hosszú copfok” ... Szóval ilyesmik.

- Ezek sorrendjét mi határozza meg?

- Van valamiféle átgondolt dramaturgia, de a lényeg azén belső ritmusom. Ösztönösen dolgozom. Így aztán a végeredmény felől nézve, a hagyományos dramaturgia szabályai szerint talán *nem* stimmel minden. De ez *nem* baj.

- Csak hogy a néző hagyományos dramaturgiához szokott, ezért megpróbál mindenáron értelmet, üzenetet csíholni a látottakból, és persze keresi a történetet.

- Nem akarok semmit kimondani. Nem üzenek. A nézőnek a benyomásaira kell hagyatkoznia, mert nincs történet. Illetve mindössze annyi, mi történik két nővel egy térben. Az apróságokra, a semmi dolgokra kell figyelni, arra, hogyan csapódik egy copf, milyen vonalakat rajzolnak a ruha redői... De ezeket *nem* kell megfejteni.

- Számomra mégiscsak létezik valamiféle történet, melynek váza a következő: magányos alak egy zárt térben - megjelenik egy (vagy több) másik személy - kapcsolatok születnek, majd hogyan - a teljes egymásba olvadásig - a kapcsolat cserepeire hull, és újra előttem a steril, tökéletes, teljes magány.

- Ez így van. De hát ez az életünk, *nem*? Ez is egyfajta kettősség, amit végül is minden emberi sors hordoz.

- A táncra lefordítva ez nálad a folyamatoság és töredezettség kettősségében jelenik meg.

- Mert általában *nem* szeretem a kiteljesedést, a lezárt végállapotot. Legyen az akár úgynevezett boldogság, akár boldogtalanság. Még mielőtt valami a végérvényesbe futna, levágom, megtöröm a folyamatot. A folyamatos vonalak és a töréspontok megfelelő arányának megtalálása - ez a legfontosabb feladat.

- Mindenesetre ez adja előadásaidnak azt a furcsa, kiszámíthatatlan ritmusát, ami állandó meglepetéseket tartogat. A folyamat bármikor megtörhet, és e pillanatnyi mozdulatlanságból bármilyen irányba indulhat tovább. Ezzel feszültséget teremtessz, amit csak fokoz tekinteted ereje. Hiába nézel kifelé, a néző felé, azt látom, hogy „belül” vagy, a zárt téren belül.

- Nincs itt szó semmiféle transzállapotról. A befelé figyelés, a koncentráció adja a tekintet erejét. Ebben segít az a szándék, hogyne mondjak ki mindent, őrizzek meg valami titkot magamnak. A többi táncosnak is ezt mondom: vágyakozni kell kifelé, mozdulni a másik felé - de közben meg kell őrizni belül az egyszerű személyiség titkát. Talán ezért legfontosabb a tekintet: ez árulja el, de ez is őriz meg az embert.